

Socrealizm 1951-2022. Genealogia pamiętania i zapominania w polskim polu sztuki

Realizm socjalistyczny jako obowiązująca doktryna polskiej polityki kulturalnej skończył się w pierwszej połowie lat 50. ubiegłego wieku, ale to właśnie wtedy zaczęło być wytwarzane jego znaczenie dla pola sztuki i historii sztuki. Badanie koncentruje się na tym, jak społeczeństwa pamiętają, zapominają, oceniają i krytykują własną przeszłość. Podejmuję tę problematykę poprzez socjologiczną analizę procesów, które ukształtowały pamięć i zapomnienie socrealizmu w polskim polu sztuki. Na polskim przykładzie rozwijam interdyscyplinarną perspektywę, która pozwala na prześledzenie uniwersalnych mechanizmów wytwarzania dyskursu oraz procesów zapominania i pamiętania w polu sztuki.

W ramach tego projektu dowodzę, że socrealizm w dyskursie polskiego pola sztuki wypełniony był treściami, które zmieniały się w zależności od momentu historycznego, przekraczając kolejne etapy historii PRL-u i transformacyjnej historii Polski. Stał się symbolem nierozdzielnie związanym z komunizmem ery stalinowskiej, jednocześnie oderwanym od indywidualnych doświadczeń jego propagatorów, symbolem niezakorzenionym w rzeczywistym doświadczeniu zaangażowanych w niego artystów. Proponuję przesunięcie perspektywy badań nad socrealizmem z przelomu lat 40. i 50. na długie trwanie procesów aż do współczesności. Projekt ma na celu odpowiedzenie na główne pytanie badawcze: w jaki sposób od końca formalnego obowiązywania realizmu socjalistycznego w polityce kulturalnej do współczesności, relacje społeczne w polu sztuki kształtowały pamięć tego nurtu?

Żeby odpowiedzieć na to pytanie łączę metody badań jakościowych i ilościowych, zaczerpnięte z historii sztuki, studiów nad pamięcią i socjologii, aby prześledzić i przeanalizować zmieniający się stosunek do socrealizmu. Badanie składa się z dwóch nurtów: analizy dyskursu, która pozwala prześledzić jego zmiany od odwilży w polityce kulturalnej do dziś; oraz historyczno-socjologicznej analizy pola sztuki, która pozwala rozpoznać społeczno-polityczne tło, które wpływało na zmieniające się paradygmaty. Połączenie tych dwóch elementów ujawnić mechanizmy wytwarzania dyskursu oraz pamiętania i zapominania w polu sztuki.

Badania nad socrealizmem rozwijały się do tej pory wzdłuż linii dyscyplinarnych i koncentrowały się na tym okresie historycznym. W tym projekcie, proponuję perspektywę, która w swej istocie jest perspektywą interdyscyplinarną: celem badań jest nie tyle badanie samego socrealizmu, co tego, w jaki sposób pole sztuki konstruuje swoje podejścia do tej doktryny. W ten sposób projekt dowartościowuje podejście rozwijane obecnie w ramach nowej humanistyki, jednocześnie oferując innowację w tej dziedzinie. Projekt obejmuje teoretyczny, empiryczny i metodologiczny wkład w trzy obszary badań: historię sztuki, studia nad pamięcią i socjologię. Ujawni on działanie szerszych mechanizmów: kształtowania pamięci i zapominania; mechanizmów wytwarzania dyskursu; politycznych stawek pamięci o sztuce.